

ВІВЧАРСТВО ТА КОЗІВНИЦТВО

УДК 636.4.082

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КОЗІВНИЦТВА В СВІТІ ТА В УКРАЇНІ

Ю. В. Вдовиченко, А. М. Маслюк, В. М. Іовенко
asknov@mail.ru

Інститут тваринництва степових районів імені М. Ф. Іванова
“Асканія-Нова” – Національний науковий селекційно-генетичний
центр з вівчарства
вул. Червоноармійська, 1, смт Асканія-Нова, Чаплинський р-н,
Херсонська обл., 75230, Україна

*Наведено дані відносно динаміки поголів'я кіз, виробництва мо-
лока та м'яса на різних континентах, в Європі та Україні; чисельно-
сті кіз по регіонах, в господарствах населення та сільськогоспо-
дарських підприємствах. Визначено основні перспективи розведен-
ня молочних порід кіз та стратегію розвитку козівництва в держа-
ві.*

Ключові слова: кози, молоко, м'ясо, порода, продуктивність.

DEVELOPMENT TRENDS OF GOAT BREEDING IN THE WORLD AND UKRAINE

Yu. V. Vdovychenko, A. M. Masliuk, V. M. Iovenko
asknov@mail.ru

Institute of Animal Breeding in Steppe Regions named by M. F. Ivanov
"Ascania-Nova" - National Scientific Selectional-Genetics Center of
Sheep Breeding
Chervonoarmiyska Street, 1, Set. Ascania Nova, Chaplinka Region,
Kherson Province, 75230, Ukraine

*The data on the dynamics of herd of goat's milk and meat production
in different continents, in households and farms are presented. The basis
prospects of Dairy goat breeds and development strategy of goat breed-
ing in our country are defined.*

Key words: goats, milk, meat, breed, productivity.

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ КОЗОВОДСТВА В МИРЕ И В УКРАИНЕ

Ю. В. Вдовиченко, А. Н. Маслюк, В. Н. Иовенко
asknov@mail.ru

Институт животноводства степных районов имени М. Ф. Иванова "Аска-
дания-Нова" – Национальный научный селекционно-генетический
центр по овцеводству
ул. Красноармейская, 1, пгт Аскадия-Нова, Чаплинский р-н,
Херсонская обл., 75230, Украина

Представлены данные относительно динамики поголів'я коз, производства молока и мяса на различных континентах, в хозяйствах населения и сельскохозяйственных предприятиях. Определены основные перспективы разведения молочных пород коз и стратегию развития козоводства в нашей стране.

Ключевые слова: козы, молоко, мясо, порода, продуктивность.

Козівництво має давню історію, сучасні здобутки і тенденції розвитку в культурі сільськогосподарського виробництва світу, що зумовлено значною цінністю продукції кіз, їх високими адаптивними властивостями та наявністю природно-економічних умов для розвитку галузі.

Серед всього різноманіття продукції кіз найвагомішим продуктом є молоко. Таким його робить високий вміст білків альбуміну і казеїну, глюкози і лактози (молочний цукор) та важливих мінеральних солей – кальцію, фосфору, кобальту. Жирові кульки в ньому менші за розміром, поширені по всій масі молока, легко всмоктуються стінками кишечника. Висока поживність зумовлена не тільки добрим амінокислотним складом, а й високим вмістом вітамінів А, В, С і Д.

Вітаміну А в козячому молоці міститься на 50-200 % більше, ніж у коров'ячому. Коза ефективніше, ніж корова, перетворює каротин кормів на вітамін А, що дуже важливо для годівлі дітей, особливо немовлят, щитоподібна залоза яких недостатньо розвинена, а саме вона й визначає ступінь перетворення каротину на вітамін А та відповідає за його засвоюваність. Козиним молоком лікують дорослих людей з такою недугою, як базедова хвороба.

Вітаміну В1 козине молоко містить також на 50 % більше, ніж коров'яче, а В2 – на 80 %. Козине молоко відрізняється від коров'ячого ще й тим, що воно має чітку лужну реакцію, яка зумовлює високу буферність і здатне поглинати та нейтралізувати кислоти, не змінюючи

своєї реакції. Ці властивості козиного молока дають можливість використовувати його за підвищеної кислотності шлунка [1].

Кози – це також високоякісне та смачне м'ясо. Молода козлятина за смаковими якостями не має аналогів, а за поживністю й корисністю не поступається баранині та набагато перевершує яловичину й свинину. У багатьох країнах Африки та Азії розводять м'ясних кіз тільки для отримання делікатесного м'яса, схожого на м'ясо диких кіз. Дуже корисний козиний жир, який відкладається на внутрішніх органах. Він легко відокремлюється і перетоплюється, його використовують як лікувальний засіб при застудах та легеневих захворюваннях.

Велике значення має козиний пух, з якого виготовляють пухові хустки (шалі), ажурні павутинки й шарфи, високоякісні й легкі трикотажні тканини, фетр найвищої якості та різні в'язані вироби. Козлини з пухових тварин широко використовують у виробництві хутра, оскільки за вовняним покривом вони схожі на овчини овець романівської породи.

Важливою продукцією козівництва є також ангорська вовна, особливо однорідна (мохер), яку широко використовують для виробництва плюшу, оксамиту, вельвету. Крім того, вона йде на виготовлення білих жіночих хусток, килимів, технічних і драпірувальних тканин. Ці тканини використовують для оббивання меблів, внутрішнього оздоблення легкових автомобілів, сидінь у м'яких вагонах, літаках і пароплавах. Із грубої вовни та ості виготовляють щітки, пензлі й навіть мотузки великої міцності. Пряжа, яку отримують із однорідної вовни, добре фарбується різними барвниками. За своїми високими товарними якостями вони відрізняються від інших видів шкіряної і хутряної сировини. Зі шкур молочних і пухових кіз можна отримати високосортний сап'ян, шагрєневу шкіру, шевро та інші цінні види шкір. Із них виготовляють спеціальні костюми для космонавтів, модельне взуття, шкіряні пальта та інші вироби.

Висока пристосованість до умов утримання, гостра морда, рухливі тонкі губи дають можливість козам, на відміну від тварин інших видів, з'їдати низькорослі трави. Вони невибагливі до кормів, мають міцні копита, звикають до людини. Усе це сприяє успішному їх розведенню у різних кліматичних умовах та практично в усіх країнах світу. В той же час, культурні породи кіз різних напрямів продуктивності добре пристосовуються до умов промислового та великомасштабного виробництва, де показують високу продуктивність та оплату витрат продукцією.

За напрямом продуктивності кози бувають молочні, м'ясні, вовнові, пухові та комбіновані в різних варіантах поєднання.

На сьогодні, за різними даними налічується від 236 до 500 порід кіз. За напрямком продуктивності виділяють: спеціалізовані (молочні, м'ясні, пухові, вовнові, шкуркові, паркові) і комбіновані (молочно-

м'ясні, м'ясо-вовнові і вовново-м'ясні, м'ясо-вовново-молочні, м'ясо-шкуркові) породи.

Лідируюче місце в світі належить молочним і комбінованим молочно-м'ясним породам, відповідно 35 і 19 % від загального числа порід (рис.1). При цьому, в Європі за чисельністю переважають молочні (66,4 %) і молочно-м'ясні (15,9 %), в Азії – комбіновані (більше 50 %), в Африці – м'ясні породи кіз.

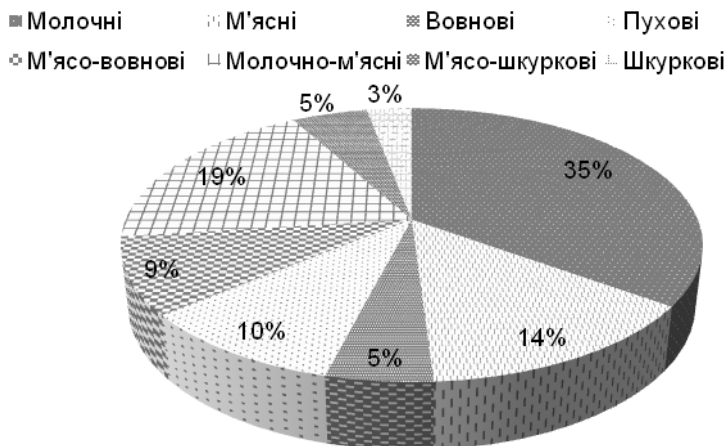

Рис.1. Розподіл сучасних порід кіз в залежності від напрямку продуктивності

В цілому слід зазначити, що з усього розмаїття існуючих порід в широкому масштабі використовується обмежене їх число (особливо це стосується м'ясних порід).

Зростають темпи виробництва козиного м'яса, основними виробниками і споживачами є країни Азії та Африки, тоді як козівництво пухового та вовняного напрямку залишається на постійному рівні (США, Туреччина, ПАР) або має екстенсивний розвиток (Росія та деякі країни СНД).

Особливо поширене козівництво в Азії, Північній Африці, Австралії, Південній і Північній Америці, Західній і Південній Європі[6]. Загальна популяція кіз в світі налічує близько 1 млрд голів. При цьому їх чисельність у світі за останні 10 років збільшилася (рис. 2).

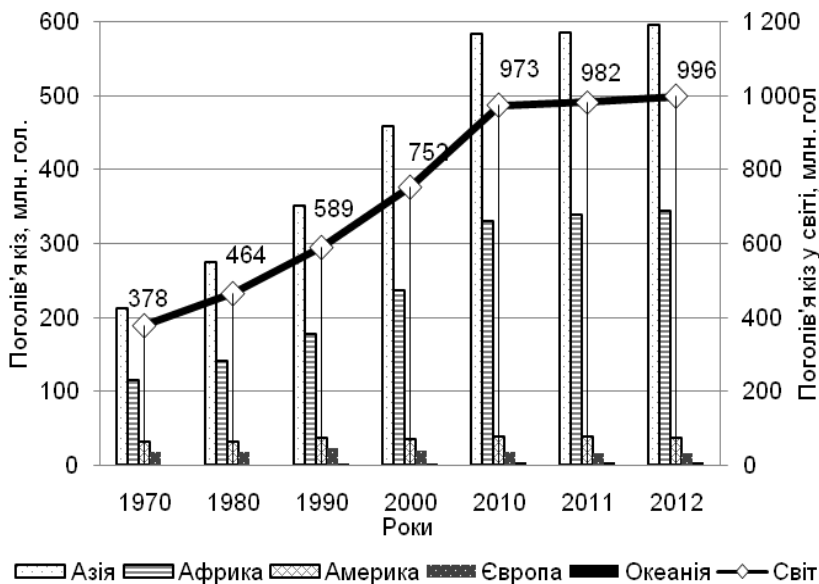

Рис. 2. Динаміка чисельності поголів'я кіз на різних континентах та світі

В деяких регіонах Азії та Океанії загальне поголів'я кіз в останні роки зросло у 30-40 разів у порівнянні з даними за минулий період. Незважаючи на значні коливання кількості кіз, загальна тенденція сучасної динаміки – зростаюча.

Майже 60 % усіх кіз зосереджено в Азії, 35 % у Африці і значно менше тварин даного виду в Америці, Європі та Океанії, загальне поголів'я в яких не перевищує 6 % від світового.

Серед 197 країн світу, що розводять кіз, Україна знаходиться на 87 місті з поголів'ям в останні роки близько 650 тис. гол., однак у світі є 32 країни в яких загальна кількість кіз перевищує 5 мільйонів. Лідерами, як і за кількістю населення на планеті, є Китай та Індія, поголів'я кіз в яких за даними ФАО у 2012 р. було відповідно 185 та 160 млн [6]. Динаміка кількості кіз у Китаї мала тенденцію з 1970 р. до 2010 р. до швидкого зростання. Так, за цей період поголів'я збільшилося у тричі, а у порівнянні з 1990 р. – у двічі. Цей факт реакції на зростання чисельності населення Китаю є свідченням того, що коза є першою супутницею людини.

Значні відмінності динаміки кількості кіз у розвинених та європейських країнах є відображенням національних особливостей, культури споживання продукції козівництва, темпів їх економічного розвитку та якісного підвищення продуктивності тварин (табл. 1).

Таблиця 1. Динаміка чисельності поголів'я кіз у європейських країнах (тис. голів)

Країна	Роки					2012 у % до 1970
	1970	1990	2000	2010	2012	
Туреччина	20267,0	11942,0	7774,0	5128,3	7278,0	35,9
Греція	4054,4	5347,8	5614,5	4850,0	4219,0	104,1
Іспанія	2570,4	3780,0	2627,0	2903,8	2693,1	104,8
Франція	925,2	1226,0	1210,5	1434,5	1309,6	141,5
Румунія	564,8	1017,2	558,0	917,3	1236,1	218,9
Італія	1030,7	1246,0	1397,0	961,0	959,9	93,1
Албанія	883,9	1144,0	1104,0	775,0	810,1	91,7
Португалія	664,5	857,0	630,0	419,0	404,0	60,8
Нідерланди	13,4	72,0	165,0	352,8	396,7	2959,3
Болгарія	350,2	432,9	1046,3	360,8	341,4	97,5
Кіпр	335,0	208,0	346,0	307,4	271,2	80,9
Німеччина	218,2	90,0	135,0	149,9	162,0	74,2
Швейцарія	72,0	68,3	62,5	87,0	87,3	121,3
Угорщина	80,0	15,6	189,0	58,0	80,0	100,0
Австрія	69,4	36,4	72,3	68,2	72,4	104,3
Норвегія	84,3	88,8	76,4	67,5	65,4	77,6
Фінляндія	1,8	3,7	8,6	4,9	4,9	271,4

Такі країни, як Туреччина, Греція, Іспанія, Франція та Румунія є лідерами в Європі за загальним поголів'ям, але їх чисельність суттєво варіювала впродовж останніх 40 років. Так, Туреччина за цей період скоротила поголів'я кіз у тричі, Франція та Румунія наростили відповідно на 41 % та 118 %, водночас коливання динаміки козопоголів'я Греції та Іспанії не перевищували 10-20 %. Особливо швидких темпів розвитку козівництва набуло у Нідерландах, де за період 1970-2012 рр. кількість кіз збільшилася у 30 разів. Важливим є той факт, що приріст їх чисельності відбувається за рахунок культурних високопродуктивних молочних порід.

В усіх країнах колишнього СРСР традиційно розводили кіз, незважаючи на різкі відмінності в кількості, якісному складі та напямі продуктивності. Лідерами сьогодні серед них є країни середньої Азії, але ще у 2000 р за кількістю кіз вони значно поступалися Російській Федерації. Україна серед них посідає сьоме місце за поголів'ям, коли ще у 2000 р. була на четвертому (табл. 2).

Таблиця 2. Динаміка чисельності поголів'я кіз у колишніх країнах СРСР (тис. голів)

Країна	Роки				2012 у %	2012 у %
	2000	2010	2011	2012	до 2000	до 2011
Казахстан	931,3	2708,9	2878,1	2891,9	310,5	100,5
Узбекистан	886,0	2281,3	2423,9	2557,6	288,7	105,5
Туркменістан	500,0	2800,0	2294,0	2292,7	458,5	99,9
Російська Федерація	2147,5	2136,6	2058,5	2091,2	97,4	101,6
Таджикистан	705,8	1582,8	1665,6	1724,3	244,3	103,5
Киргизія	542,7	942,5	973,4	933,8	172,1	95,9
Україна	825,2	635,5	631,2	646,2	78,3	102,4
Азербайджан	494,2	620,6	627,4	645,4	130,6	102,9
Молдова	99,8	111,2	117,6	122,5	122,8	104,2
Білорусь	58,3	75,0	72,3	72,7	124,7	100,6
Грузія	80,1	71,5	57,1	53,6	66,9	93,9
Вірменія	43,0	29,7	28,9	28,6	66,5	98,9
Литва	24,7	14,7	16,0	15,0	60,7	93,8
Латвія	8,1	13,2	13,5	13,0	160,5	96,3
Естонія	2,7	3,9	4,1	4,3	159,3	104,9

Серед європейських країн колишнього Радянського союзу Азербайджан на 30 %, Білорусь на 25 %, Латвія та Естонія на 60 % збільшили кількість у порівнянні 2012 з 2000 роком.

Важливим є той факт, що, незважаючи на значне зниження поголів'я у порівнянні з 2000 роком, виробництво молока та м'яса кіз в Україні збільшилося. А це свідчить про підвищення продуктивності тварин.

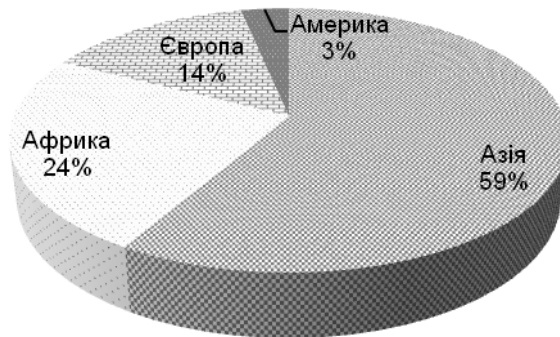
У 2012 році світове виробництво козиного молока сягнуло майже 18 млн тонн. А це на 39 % більше, ніж у 2000 р. і 174 % - ніж у 1970 р. (табл. 3).

Найбільш швидкими темпами приріст щорічного виробництва молока відбувається в Азії та Африці і складає у порівнянні з 1970 р. відповідно 305 % та 182 % [6].

В структурі виробництва козиного молока лідируюча позиція належить Азії (59 %), більше ніж у 2 рази їй поступається Африка та у 4 рази Європа (рис. 3).

Таблиця 3. Динаміка виробництва козиного молока у світі та континентах (тонн)

Роки	Світ	Азія	Африка	Європа	Америка	Океанія
1970	6486051	2571650	1526778	2059099	328513	11
1980	7738027	3519932	1904696	1856767	456614	18
1990	10170236	5485692	2055653	2161676	467190	25
2000	12819288	6948745	2777245	2587928	505342	28
2010	17202616	9863807	4139714	2612205	586848	42
2011	17695427	10189609	4341024	2573116	591633	45
2012	17846118	10410137	4308399	2536773	590761	48

Рис. 3. Структура виробництва козиного молока на різних континентах, %

Динаміка виробництва козиного молока у світі має схожу тенденцію з динамікою поголів'я, тобто зростала до 2010 року і є постійною в останні три роки (рис. 4) .

Слід відмітити, що виробництво молока в Європі є стабільно високим.

Лідирує у світі за кількістю виробленого молока кіз Індія, де його отримали у 2012 році майже 5 млн тонн (табл. 4).

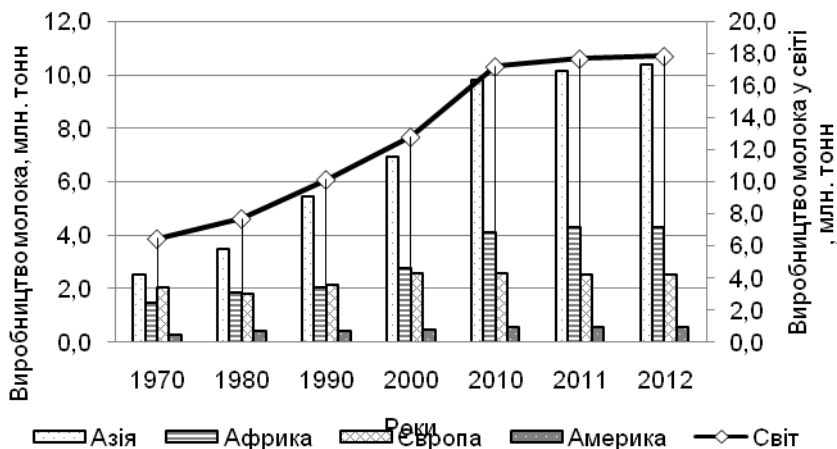

Рис. 4. Динаміка виробництва козиного молока на різних континентах та Світі

Таблиця 4. Динаміка виробництва козиного молока у країнах лідерах (тонн)

Країна	Роки				
	1970	1990	2000	2010	2012
Індія	624000	2381000	3266000	4594000	4850000
Бангладеш	347760	807600	1312000	2496000	2608000
Судан	296000	527691	1245000	1512000	1532000
Пакистан	176000	500000	586000	739000	779000
Малі	132000	127806	148830	689234	715000
Франція	279000	430832	484517	648436	624016
Іспанія	314500	487663	438541	522113	443625
Греція	347367	498614	520433	405800	407000
Туреччина	481600	337535	220211	272811	369429
Китай	54000	155000	200000	260000	275000
Кенія	42280	102000	119016	260326	267904
Алжир	121100	128700	153000	250000	267000
Російська Федерація			316541	255175	248001
Україна			204200	219700	227700
Нідерланди			75000	178950	217330

В Європі найбільше козиного молока виробляє Франція (624 тис. тонн). Україна займає за цим показником 17 позицію у світі, коли за кількістю кіз 87 місце. Цей факт є відображенням того, що в нашій

державі розводять тварин молочного та комбінованого напрямів продуктивності.

Незважаючи на великий об'єм виробництва козиного молока, частка його в загальному обсязі молока всіх видів залишається досить низькою і в останні роки становить близько 2,4 % (рис. 5).

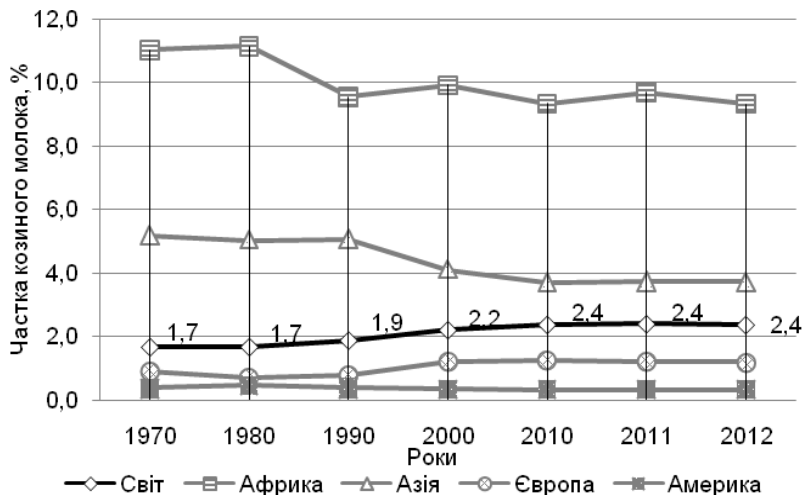

Рис. 5. Динаміка частки козиного молока в загальній кількості виробленого за рік на різних континентах та Світі, %

В останні 20 років відмічено зниження частки козиного молока в загальній структурі в Африці на 2 %, Азії – 1,3 %, Америці – на 0,2 %. Підвищення його частки за останні 40 років на 0,3 % спостерігаємо лише у Європі.

Використовують козине молоко в основному у свіжому вигляді та переробляють у кисломолочні продукти і лише близько 26 % всього молока кіз йде на виробництво сирів різних видів (рис. 6) [6].

Найбільше козиного молока переробляють у тверді та м'які сири в Європі (74 %), дещо менше - в Америці (41 %) і дуже мало - в Азії (9 %).

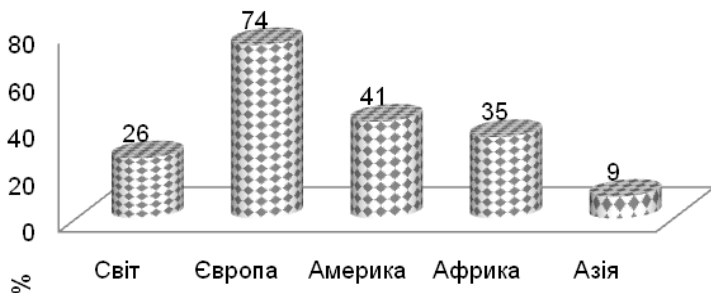

Рис. 6. Частка козиного молока, що йде на виробництво сирів від загальної кількості виробленого за рік на різних континентах та світі, %

Найбільше козиного молока переробляють у тверді та м'які сири в Європі (74 %), дещо менше у Америці (41 %) і дуже мало у Азії (9 %).

Щорічно з молока кіз виробляють 457 тонн сирів різних видів. Найбільшим виробником сирів з козиного молока є Європа, наступну позицію тримає Африка (табл. 5).

Таблиця 5. Динаміка виробництва сирів з козиного молока у світі та континентах (тонн)

Регіон	Роки				
	1970	1990	2000	2010	2012
Світ	268780,6	344705,8	426142,6	464154,8	457401,2
Європа	124016,0	173191,9	183664,0	199160,0	187551,3
Африка	37630,0	50392,8	132309,6	146114,7	149459,2
Азія	75249,6	104693,3	92478,1	95055,5	96030,7
Америка	31885,0	16427,8	17690,9	23824,6	24360,0

Динаміка виробництва сирів з козиного молока у Європі та Африці має позитивну тенденцію на відміну Азії та Америки.

Слід відмітити, що в останні 10 років обсяги виробництва сирів з козиного молока залишаються стабільними.

Україна, де у 2012 році з козиного молока виготовили 6250 тонн сирів різних видів, займає за цим показником досить високе 13 місце. Лідером з виробництва сирів є Судан зі щорічним обсягом більше 110 тис тонн. Серед європейських країн традиційно найбільше (88 тис. тонн) сиру виробляє Франція. Динаміка виробництва сирів з козиного молока в кожній країні різна, від різкого підвищення в Судані, де за

період 1970-2012 рр. виробництво зросло у 6 разів, до значного зниження на Близькому Сході – в Ірані та Іраку.

Серед європейських країн Україна знаходиться на шостому місці за показником виробництва сирів усіх видів з козиного молока.

Значної популярності останнім часом набуває м'ясо кіз, що доводить значне підвищення його виробництва, яке в світі збільшилося з 1295 тис тонн у 1970 р. до 5300 тис тонн у 2012 р. (табл. 6) [6].

Таблиця 6. Динаміка виробництва м'яса кіз у світі та континентах (тис. тонн)

Регіон	Рік				
	1970	1990	2000	2010	2012
Світ	1294,5	2656,7	3751,2	5211,9	5300,3
Азія	709,6	1734,4	2584,2	3676,3	3747,2
Африка	383,7	658,5	906,8	1241,8	1273,8
Америка	88,4	115,2	122,3	134,8	134,3
Європа	111,4	137,8	124,9	131,1	117,7
Океанія	1,5	10,8	13,0	27,9	27,2

Стрімка динаміка збільшення виробництва м'яса кіз у 5,2 рази спостерігалася в Азії за період 1970-2010 рр. і дещо повільнішим, у 3,3 рази - в Африці.

Досить стабільним рівнем виробництва м'яса відзначається Європа –у межах 110-140 тис тонн у рік. В Україні у 2012 році виробили 8300 тонн м'яса кіз.

Слід відмітити позитивну тенденцію у світі до збільшення частки отримання м'яса кіз від спеціалізованих порід та помісей з ними.

Козівництво ж України в даний час знаходиться в стадії становлення як повноцінної галузі сільськогосподарського виробництва. Поголів'я кіз в останні роки коливається в межах 630-660 тис гол. Основна частина їх зосереджена в господарствах населення (659,4 тис гол. або 99 %) і лише 5,4 тис гол. (1 %) - у сільськогосподарських підприємствах. В останні три роки спостерігається тенденція до збільшення чисельності кіз в усіх категоріях господарств (табл. 7) [2, 5].

Кіз утримують на всій території України, найбільше їх у Одеській (84,0 тис. гол.), Харківській (40,2 тис гол.), Донецькій (38,5 тис гол.) та Закарпатській (36,1 тис гол.) областях. Найбільша кількість сільськогосподарських підприємств з розведення кіз зосереджена у Київській області.

Таблиця 7. Динаміка поголів'я кіз в Україні, голів

Роки	Усього кіз		Господарства населення		Сільськогосподарські підприємства	
	тис. гол.	у % до 2013 р	тис. гол.	у % до 2013 р	тис. гол.	у % до 2013 р
1961	568,6	86	567,8	86	0,8	15
1971	357,4	54	357,3	54	0,1	2
1981	235,8	35	235,6	36	0,2	4
1991	522,5	79	521,1	79	1,4	26
1996	889,3	134	886,7	134	2,6	48
2001	911,9	137	911,0	138	0,9	17
2006	757,3	114	755,2	115	2,1	39
2010	635,5	96	632,7	96	2,8	52
2011	631,2	95	627,7	95	3,5	65
2012	646,2	97	642,0	97	4,2	78
2013	664,8	100	659,4	100	5,4	100

Найвищий темп росту кількості кіз за рахунок господарств населення в останні роки спостерігається в західному регіоні країни.

Племінних господарств в Україні лише два, в яких утримується 300 козематок зааненської породи. Ще 5 господарств за кількістю кіз, їх продуктивністю та рівнем селекції можуть бути атестовані на відповідність статусу племрепродуктора.

У двох племінних господарствах (ТОВ "СК Добриня" та ФГ "Золота коза") утримується біля 700 голів зааненської породи різних статеві-вікових груп, що складає від загального поголів'я кіз менше 0,1 %. Більше 99,9 % чисельності в Україні складають "місцеві" кози, в тому числі, близько 10 % – помісі різної кровності з зааненською та альпійською породами.

Кози в господарствах України в основному молочного та комбінованого напрямів продуктивності з середньодобовим надоєм 3,5-8,0 л. Продуктивність "місцевих" кіз з середньодобовим надоєм 2,5-5,0 л поступається породистим (табл. 8).

Найпопулярнішою серед козівників є зааненська порода, яку використовують для підвищення молочної продуктивності кіз. Поголів'я цієї породи в Україні сформоване з генотипів, завезених з країн Європи. В результаті обміну племінним матеріалом між господарствами популяція тварин має ознаки екстер'єру та рівень продуктивності, які відрізняються від вихідних форм.

Таблиця 8. Продуктивність кіз в Україні

Показник	Продуктивність кіз	
	зааненська порода	"місцеві" кози
Жива маса цапів, кг	70-120	50-80
Жива маса маток, кг	50-60	40-55
Тривалість лактації, днів	210-300	180-250
Надій молока за лактацію, кг	550-900	350-550
Вміст жиру в молоці, %	3,3-4,5	2,8-3,8

Враховуючи різноманітність природно-кліматичних зон України, з метою успішного розвитку молочного козівництва, необхідно мати більше районованих порід для чистопородного розведення та схрещування. У світі надзвичайно велика кількість молочних порід кіз. За результатами аналізу досвіду у молочному козівництві визначено чотири перспективних для України порід кіз: зааненська, альпійська, тогенбургська, англо-нубійська та похідні від них європейські породи та типи (рис. 7).

В Україні виробляють багато видів продукції, особливо м'які і тверді козині сири, які користуються великим попитом. Продукція деяких господарств отримала високу оцінку на виставках і ярмарках, у тому числі міжнародних. Багатий асортимент продукції (молоко, сир, сметана, масло, йогурт, вершки, лій, м'ясо та ін.) реалізують через магазини, ресторани, санаторії і приватних осіб. Хоча асортимент вітчизняних виробників поступається європейському.

Ринок на сьогодні вільний для продуктів з м'яса кіз. Тому на перспективу передбачається розведення кіз м'ясного і комбінованого напрямку продуктивності.

Хоча багато наших співвітчизників оцінили переваги продуктів козівництва, але дозволити собі її купувати може не кожен. Так, козине молоко в сільській місцевості реалізують за цінами коров'ячого, а у містах воно коштує у 2-3, а іноді у 5 разів дорожче нього, коли в Європі ця перевага складає всього лише 30-50 %.

Оцінюючи сучасну ситуацію, попит та пропозицію на продукцію кіз в найближчі роки слід очікувати:

- збільшення кількості племінних та фермерських господарств з поголів'ям від 100 до 2000 тис гол.;
- зростання частки високопродуктивних племінних тварин;
- підвищення продуктивності кіз та якості продукції;
- зниження собівартості виробництва та ціни на продукцію козівництва;
- посилення кадрового та наукового забезпечення галузі.

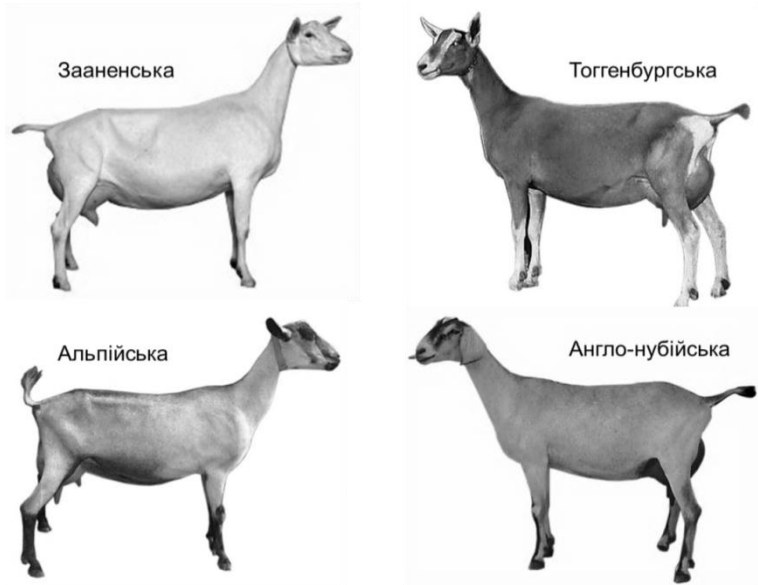

Рис. 7. Основні перспективні для України породи молочних кіз

Основними перепонами, що значно гальмують розвиток галузі козівництва, є: низька продуктивність тварин, обмеженість доступу до найкращого світового генофонду кіз різного напрямку продуктивності; недосконалість механізму державної підтримки; відсутність цілеспрямованої селекції кіз та контролю за ввезенням і використанням зарубіжних генотипів.

Проаналізувавши вище викладене можна зробити висновок, що перспективи молочного козівництва України широкі. Потреба в цінній продукції козівництва спонукає виробників до пошуку нових рішень у процесі ведення козівництва. Досвід козівництва в Російській Федерації доводить ефективність розведення кіз у великих господарствах. Найбільше з них ТОВ "Лукоз" в республіці МарійЕл, де утримують на сьогодні більше 2 тисяч молочних кіз. Тому, в найближчий час необхідно завезти племінне поголів'я та сперму цапів-плідників перспективних порід з метою підвищення молочної продуктивності місцевих порід та створити високопродуктивні популяції племінних кіз в кожній зоні України, розвинути кормову базу, що вироблятиме якісні корми для їх годівлі, забезпечити господарства обладнанням для утримання, годівлі, штучного осіменіння та доїння кіз [3, 4].

Для розвитку галузі козівництва в Україні необхідно:

- підвищити рівень ведення козівництва за рахунок наукового забезпечення та застосування зарубіжного досвіду;
- розширити породний склад поголів'я молочних кіз для розведення їх в усіх кліматичних зонах України;
- для розвитку м'ясного козівництва необхідно імпортувати високпродуктивні генотипи спеціалізованих м'ясних порід кіз для чистопородного розведення та отримання помісного молодняка, що дозволить збільшити кількість та підвищити якість м'яса кіз та продуктів його переробки;
- створити чистопородні племінні стада імпортних порід кіз;
- сформувати породну структуру козівництва відповідно до пріоритетних напрямів розвитку галузі та зональних особливостей;
- розробити нормативно-правову базу, технологічні регламенти та стандарти, адаптовані до міжнародних вимог;
- налагодити зоотехнічний та племінний обліки.

Список використаної літератури

1. Бабін О. Чому Європа розвиває козівництво // газета "Земля моя кормилиця" – 2013 р. – № 4 (682). – С. 6.
2. Державний комітет статистики України. Держкомстат. Госкомстат України. Ukrainestatistics. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Едзаева Д. Козья ферма – это реально и прибыльно // ИД «Крестьянин» [Електроний ресурс]. - Режим доступу: www.krestianin.ru
4. Новопашина С. Коза как она есть. Перспективы развития козоводства // Тваринництво України – 2013 р. – № 3. – С. 8-10.
5. Тваринництво України. Статистичний збірник за 2012 рік. Державний комітет статистики України / за ред. Н. С. Власенко. – Київ. – 2013. – 212 с.
6. ФАО 2014. FAOSTAT. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://faostat3.fao.org/faostat-gateway/go/to/home/E>